

Ruokapöydässä istuu arkisin kymmenkunta henkeä. Puheenporina on välillä kova, kun mietitään, missä järjestyksessä lähdetään hakemaan ruokaa.

Suljettu osasto vaihtui perhekodin yhteisöön

Omat aivot käyttöön

Mielenterveyskuntoutujien perhekodissa jokaisella asukkaalla on oma tehtävänsä kodin arjen pyörittämisessä. Kun perhehoitaja huolehtii asukkaiden perustarpeista, jää asukkailla voimavaroja harrastuksiin ja ihmissuhteiden ylläpitämiseen.

Monolaiset elämäntarinat kohtaavat toisensa Joutsenon Rauhasassa, **Ulla** ja **Mauri Mannisen** perhekodissa. Rauhan vanhan sairaalan maatilan päärakennus tarjoaa kodin perheenjäsenten lisäksi kuudelle mielenter-

veyskuntoutujalle. Muonavahvuuteen kuuluu myös Maurin 84-vuotias demen-toitunut äiti, jonka omaishoitajina Manniset toimivat, sekä Mannisilla päivisin hoidossa oleva **Iiris**.

Tammikuisena päivänä asukkaat ko-

koontuvat yhteiselle aterialle ja miettivät, missä järjestyksessä he lähtevät hakemaan hernekeittoa ja pannaria.

– Välillä mennään etunimen mukaan aakkosjärjestyksessä, välillä pituuden. Siitä sitä keskustelua syntyy, naurahda Ulla.

Ruokapöytänsä istahtavat alusta asti Mannisilla asuneet **Ismo** ja **Heikki**, 10 vuotta sitten perheeseen tullut **Markku**, noin 8 vuotta asuneet **Pasi** ja **Vesa**, tuorein tulokas, viime keväänä tullut **Jouni**, perheen päivähoitolainen Iiris sekä Maurin äiti.

Lounaan teko on Ullan vastuulla, mutta asukkaat laittavat aamukahvit ja puuron sekä kattavat pöydän.

Teksti Kirsi-Marja Nurminen
Kuvat Mikko Nikkinen

MIELENTERVEYSKUNTOUTUJAT

– Jokaiselle on oma tehtävänsä. Puuron keitto on opeteltava, vaikka siinä meni viisi vuotta. Voin neuvoa, mutten tule tekemään asukkaan puolesta. Puuron teko on kuntoutujalle haastava tehtävä. Pitää tietää, koska laittaa ryynit veteen, milloin sekoittaa ja kuinka isolla pitää lieden olla. Ja aamupalan päälle pestään hampaat, selventää Ulla.

Talo kuin tehty perhehoidolle

Kaakonkulman ainoa mielenterveyskuntoutujien perhehoitokoti on toiminut vuodesta 1998 lähtien. Ulla Manninen on ammatiltaan psykiatrinen sairaanhoitaja. Mauri Manninen teki työuransa kaupan ja markkinoinnin parissa. Hän on ollut kotona ”juoksupoikana” reilun vuoden ajan.

– Koin työssäni huonoa omatuntoa siitä, etten mielestäni pystynyt auttamaan ihmisiä tarpeeksi. **Veijo Nevalainen** toi perhehoidon Imatralle aloitettuaan johtavana lääkärinä. Hän innosti minua ryhtymään perhehoitajaksi. Sen jälkeen piti ylipuhua perhe. Tämä talo kuului silloin sairaanhoitopiirille, ja talo oli vasta remontoitu nuoriso-osaston tarpeita var-

ten. Puitteet perhehoidolle olivat hyvät, muistelee Ulla.

Kaikkia ajatus lapsista ja psyykkisesti sairaista ihmisistä saman katon alla ei miellyttänyt – etenkin sukulaiset panivat hanttiin.

– Ensimmäiset asukkaat tulivat Rauhan sairaalasta, jossa he olivat viettäneet pahimmillaan 30 vuotta suljetulla osastolla vahvassa lääkityksessä ja harhoissa. Meillä alkoi uusi meininki. Omat aivot piti ottaa käyttöön.

Rajoja kokeillaan

Ulla Mannisella oli ja on yhä vankka näkemys siitä, mitä mielenterveyskuntoutujien perhehoito on.

– Asukkailla pitää olla tekemistä ja heidän mielipiteitään ja ajatuksiaan pitää kuulla. Välillä on ihan sallittua riidellä. Meillä siitä ei seuraa rangaistuksia eikä ketään lähetetä suljetulle osastolle sen takia. Saa tuntea erilaisia tunteita, joita voimme yhdessä käydä läpi. Me elämme samaa arkea asukkaiden kanssa ja olemme lähellä heitä. Koska mielenterveyskuntoutujien terveydentila vaihtelee, oireet tunnistaa ja näkee helpommin, kun

tuntee ihmisen hyvin. Yhdessä oleminen ja keskusteleminen on asukkailla tärkeää – vaikka se olisi maailmanlopun odotusta yhdessä.

Alussa asukkaat saattavat kokeilla rajoja esimerkiksi alkoholin käytön tai tupakoinnin suhteen.

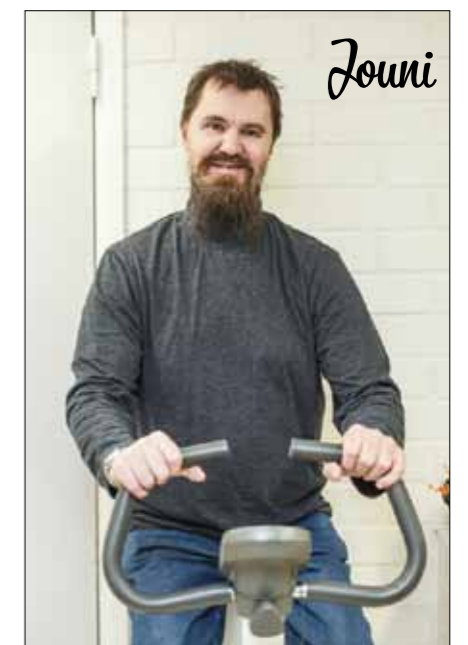
– Kun heille annetaan lupa vaikkapa iltakonjakkiin, se ei kohta enää kiinnostakaan. Monella tupakointi on meillä asussa vähentynyt merkittävästi tai loppunut kokonaan. Suljetussa paikassa nämä saattoivat olla ihmisen ainoita nautintoja, miettii Mauri Manninen.

Voimia elämälle

Kun asukkaiden perustarpeista huolehditaan, jää heillä voimia muuhunkin elämään.

– Näitä perustarpeita ovat esimerkiksi puhtaus, lämpö, ruoka, uni ja turvallinen ympäristö. Energiaa ei kulu siihen, että heiltä tentattaisiin jatkuvasti, oletko nukkunut tai syönyt tai ottanut lääkkeitä. Asukkailla on voimavaroja vaikkapa har-

Jatkuu seuraavalla aukeamalla >>>

>>> Jatkoa edelliseltä sivulta

rastuksiin tai pitää yllä ystävyys- ja perhesuhteitaan. Esimerkiksi viime jouluna melkein kaikki asukkaat lähtivät joulun viettoon omien läheistensä luo. Samoin monet asukkaamme ovat lämmittelleet uudelleen henkiin vanhoja ystävyssuhteitaan. Ja kerran vuodessa teemme linja-autoreissun, johon osallistuu entisiä Rauhan sairaalan potilaita. Uteliaisuus ulkomaailmaa kohtaan on herännyt, Ulla Manninen toteaa.

Uteliaisuus näkyy muun muassa siinä, että asukkaat lukevat lehdestä tapahtumista ja tekevät ehdotuksia siitä, mihin voitaisiin mennä.

– Meillä on oltava tuntosarvet pystyssä, jotta huomaamme, mitä tarpeita heillä on. Eräskin asukas oli pitkään kieltänyt huonekalujen uusimisesta. Ja kun hän kerran puhui haluavansa uuden tuolin, lähdimme heti huonekalukauppaan. On hieno fiilis, kun saa toteutettua jonkun asukkaalle tärkeän jutun.

Limsaa ja makkaraa

Siivouspäivä Mannisilla on joka toinen viikko. Aamupalan jälkeen viedään lakanat pesuun ja petivaatteet ulos tuuletuttamaan. Kiirettä ei ole, vaan jokainen voi rauhassa siivoilla omaa huonettaan. Ilta-päivällä pestään lattiat ja tuodaan petivaatteet sisään.

– Ja kun iltaruoka on vasta puoli kahdeksalta, asukkaat nukkuvat hyvin. Viikonloppu on rutiineista vapaata. Silloin me huolehdimme kaikesta, sanoo Ulla.

Saunatilat remontoitiin perusteellisesti kolme vuotta sitten. Tavoite oli tehdä peseytymisestä mukava kokemus – saunan yhteyteen tuli muun muassa poreamme ja limsakone.

– Saunailta on miesten juttu makkaranpaistoihin ja rentoutumiseen. Kukaan ei ole tosin yhtään kertaa kysynyt, pääsiko poreammeeseen. Mutta auta armias, jos ei ole limsaa!

Aamupalan jälkeen on vuorossa hampaiden pesu. Ulla Manninen huolehtii siitä, että välineet ovat kunnossa.

Tyhjän huoneen ongelma

Perhekoti on yksinäinen saareke alueen psykiatrisessa hoidossa. Palveluasumista alueella tarjoaa Kaakkois-Suomen sosiaalipsykiatrisen yhdistys. Tilanne kaupungin psykiatrisen hoidon järjestämisestä elää, sillä ylilääkäri Veijo Nevalainen siirtyi viime vuonna Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden Eksoteen, ja myös psykiatrisesta avohoidosta vastaava hoitaja on vaihtunut.

– En siitä huolimatta koe olevani yksin, koska teen yhteistyötä Imatran kaupungin psykiatrisen osaston ja tarvittaessa edunvalvojien kanssa. Tunnen kaupungin työntekijät, joten saan omankin ääneni kuuluviin. Toki sijoittajakuntien edustajat voisivat vierailla kodissamme useammin. Se toisi meille mahdollisesti uusia asukkaita. Tälläkin hetkellä meille mahtuisi yksi asukas lisää – tyhjä huone yläkerrassa on ongelma, harmittelee Ulla.

Manniset pelkäävät, että perhehoidon tuntemus alueella häviää.

– Jotta oikea hoitopaikka ja oikea asukas

kohtaavat toisensa, pitää olla ymmärrystä perhehoidosta. Joskus tuntuu siltä, että mielenterveystyön perustehtävä, parantaa ja auttaa eteenpäin, on unohdettu. Meillä hoidossa olevat asukkaat eivät palaa suljetulle osastolle, korostavat Manniset.

Ulla Manninen toimii myös Etelä-Karjalan Perhehoitajat ry:n sihteerinä.

– Yhdistystoiminta on hirmu hyvä tuen muoto. Siellä me puhumme samaa kieltä kaikkia koskettavista asioista. Lisäksi olen käynyt neljä vuotta yksilötyönohjauksessa ja aikaisemmin ryhmätyönohjauksessa – työnohjaus on lakisäateistä mielenterveysalan työntekijöille.

Elämän kohokohtia

Ulla Manninen on oppinut vuosien mitaan paljon asukkailtaan.

– Vanhin poikamme oli aloittaessamme 16-vuotias ja koki vaikeana sen, että meille muutti vieraita ihmisiä. Hän oli ilkeä asukkaalle, jolloin pelkäsin, että koko homma kariutuu siihen. Puhuimme siitä yhdessä asukkaiden kanssa, jolloin yksi

heistä sanoi minulle, että tiedätkö, mekin on oltu nuoria. He elivät osin elämättä jäänyttä nuoruuttaan poikamme kautta. Myöhemmin pojasta tuli meille mahtava sijainen, jonka hoiviin asukkaat saattoi jättää turvallisin mielin.

Viime joulukuussa talossa vietettiin nuorimman pojan ylioppilajuhlia.

– Muistutin asukkaita ennen juhlia, että juhlit ovat hieno tilaisuus, johon useimmat pukeutuvat parhaimpiinsa. Kun sitten huutelinkin heitä skoolaan, niin ylläkerrasta alkoi tulla hienoja miehiä puvut päällä. Silloin ajattelin, että tässä se mun perhe on, muistelee Ulla hymyillen.

Ulla koki olevansa oikeassa paikassa myös silloin, kun asukkaaksi tuli kuusi-kymppinen **Matti**.

– Mietin, että mikä hänessä oikein on vikana, kun hän oli meillä asuessaan täydellinen herrasmies. Tunsin hänen entisen vaimonsa, jonka luona Matti kävi lomilla. Hän kertoi, että Matti oli lakannut kantamasta kaljaa kotiin. Hän myös huolehti puhtaudestaan eikä yrittänyt karata minnekään, kuten aikaisemmasta hoitopaikasta.

Muutaman vuoden jälkeen Matti palasi asumaan entisen vaimonsa luokse.

– He menivät uudelleen naimisiin ja olivat viimeiset vuotensa tosi onnellisia. Ehkä heidän piti käydä läpi mutka Matin elämässä. Mutta kun hän pääsi paikkaan, jossa oli hyvä olla, hän oli valmis palaamaan omaan kotiinsa. Tämä on ehdottomasti ollut yksi oman elämäni kohokohdista. ♣

Musiikkia, maalausta ja lenkkeilyä

Päiväruokaa odotellessa asukkaat kokoontuvat olohuoneeseen katsomaan telkkaria ja juttelemaan. Markku jakaa suklaata sen kunniaksi, että hänellä tuli täyteen 10 vuotta Mannisilla. Markku harrastaa maalausta.

– Maalaan mielelläni kukkia ja maisemia, hän sanoo.

Myös Ismo innostuu kertomaan harrastuksistaan.

– Käyn katsomassa Ketterän pelejä ja kuuntelen musiikkia. Tykkään Jimi Hendrixistä, Rolling Stonesista, Beatlesista, Creamistä ja Eppu Normaalista, Ismo luettelee.

– Mä olen kova kävelemään. Teen puolelentoista tunnin lenkkejä. Mä tykkään Metallista. Olin sitä katsomassa Helsingissä 1993, se oli hieno kokemus, lisää Jouni.

Vesa soittaa kitaraa ja pianoa.

– Nyt pitää yrittää pudottaa painoa, joten soittaminen jää varmaan vähemmälle. Mun lempikappale on "Nousevan auringon talo".

– Minä kävin jouluna kylpylässä, mutta mukava oli tulla takaisin, kertoo Heikki.

Asukkaiden yhteiselo sujuu kuulemma välillä hyvin, välillä huonommin.

– Kyllä me käydään yhdessä katsomassa

Ismo kuuntelee mielellään Jimi Hendrixiä, Creamiä ja Rollareita.

vaikka jääkiekkoa ja lauletaan karaokea, he tuumivat.

Imatran mielenterveyspalvelut myllerryksessä

Imatran kaupungin mielenterveyspalvelut ovat kuluneen vuoden aikana olleet melkoisessa myllerryksessä. Pitkäaikainen ylilääkäri Veijo Nevalainen lähti kesällä toisen työnantajan palvelukseen. Syyksi ratkaisunsa Nevalainen kertoi tilaaja-tuottajamallin käyttöönottamisen kaupungin palvelutuotannossa. Hänen tilalleen valittu uusi ylilääkäri puolestaan irtisanottiin koeajan päätteeksi ennen joulua. Myös muita avainhenkilöitä on lähtenyt kaupungilta. Lähtevien joukossa on mielenterveysshoitotyön tulosaluejohtaja Jaana Behm.

– Ensimmäisenä muutokset näkyvät osastohoidossa, eikä tahdosta riippumattomasti hoitoa ole voitu enää toteuttaa, harmittelee Behm.

Kaupungin viranhaltijoilla on kuitenkin vahva tahto tuottaa mielenterveyspalvelut osana kaupungin omia peruspalveluja.

– Voi tietysti miettiä, miten tämä toteutuu ilman riittävää lääkäriresurssia. Terveyskeskuksen lääkäriapu ei pitkällä tähtäimellä toimi.

Behmin mielestä perhehoito on osoittanut olevansa tärkeä osa mielenterveyspalveluiden kokonaisuutta.

– Perhehoito sopii hyvin esimerkiksi potilaille, jotka ovat olleet pitkään laitotosuhteissa. Heille yhteisöllisyys luo turvallisuutta, mikä on heille tärkeää. Perheessä oppii luontevasti myös vuorovaikutustaitoja.

Perhehoidon tulevaisuus Imatralla on vielä avoin.

– Sopimukset ovat toistaiseksi voimassa. Toivon, että perhehoito nähdään jatkossakin yhtä merkittävänä kuin tähän saakka. Kaikkihan on kiinni siitä, millaisia palveluja tilaaja haluaa. Omasta puolestani aion viedä viestiä eteenpäin.